

Hazırlayan:

Prof. Dr. Kerem Alkin

Türkiye İMSAD Ekonomi Danışmanı

Maliyet Enflasyonu yüzde 20'ye, Talep Enflasyonu yüzde 12'ye dayanmışken; Türkiye'nin Mevcut Koşullarında Enflasyonla Mücadele ve Öneriler:

- Türkiye, 1980'li ve 90'lı yılların enflasyonist ortamını hatırlatır şekilde, yani uzunca bir dönemden bu yana ilk kez, **son 1.5 yıldır ağır bir maliyet enflasyonu baskısı dönemine girmiş olmasına rağmen,** ekonomi yönetiminin maliyet enflasyonu ile mücadele eden çok, sanki ülke talep enflasyonu baskısı altındaymış gibi politika takip etmiş olmasıdır.
- **Peki, bir ülkenin talep mi, yoksa maliyet enflasyonu mu baskısı altında olduğu nasıl anlaşılır?** **Eğer, ülke talep enflasyonu baskısı altındaysa,** talep enflasyonunun göstergesi olan TÜFE ile, maliyet enflasyonunun göstergesi olan ÜFE arasındaki yıllıklandırılmış oran farkı TÜFE lehine en az 3-4 puan farka işaret ediyorsa, TÜFE en az 3-5 puan ÜFE'nin üstündeyse (örneğin yıllıklandırılmış TÜFE artış oranı yüzde 9-11 iken, ÜFE'nin yüzde 5-6 olması gibi); bu durumda ekonomi talep enflasyonu baskısı altında demektir ve en kestirme mücadele yöntemlerinden birisi TCMB'nin para politikası faiz oranlarını yükseltmesi ile, talep enflasyonunun yüksek seyretmesine sebep olan ekonomideki tüketim eğilimini yavaşlatmak ve hane halkı ile şirketleri para harcamak yerine, yüksek faiz oranlarından yararlanacak şekilde tasarruf etmeye özendirilmesidir. Aynı dönemde, yine tüketimi yavaşlatmak adına, kamu harcamaları da kısmen kısılır. Talep enflasyonu iki haneye geçmiş ve ekonomideki canlılık aşırı ısınmaya işaret ediyor ise, TCMB sadece faiz artırarak değil, eş zamanlı olarak elindeki diğer para politikası araçlarıyla piyasadaki TL'yi de sıkar; böylece TL daha da değerlenir, tasarrufun avantajı daha da artar; kamu maliyesi tarafında ise, sadece kamu harcamaları kısıtlanmaz; mal ve hizmetler üzerindeki dolaylı vergiler de arttırılarak tüketim yavaşlatılmaya çalışılır. **Dikkat edelim; bu tedbirler, talep enflasyonu ile mücadele için geçerlidir.**
- **Oysa, 2016 yılı Ekim ayından bu yana, son 1.5 yıldır, uzun zamandır ilk kez, Türkiye Ekonomisi 'maliyet enflasyonu' baskısı altına girmiştir.** Türkiye İstatistik Kurumu, hali hazırda, 3 maliyet enflasyonunu temsil eden ÜFE hesaplamaktadır. Yurtiçi ÜFE, yurtdışına satılmaya hazır mal ve hizmet üreten firmalarının üretim esnasındaki kullandıkları her türlü girdinin (hammadde, enerji vs) maliyetlerindeki artışı ölçen endeks, yurtdışı ÜFE ihracat amaçlı üretim yapanların maliyet enflasyonunu ölçen endeks ve tarım ÜFE'si, tarım ve gıda sektöründeki firmaların üretim maliyetlerini ölçen endeks. TÜİK bu 3 ayrı ÜFE'yi ay içerisinde, ayrı ayrı tarihlerde açıklıyor. Her ayın 3'ünde TÜFE ve yurtiçi ÜFE'yi birlikte açıklıyor.

- **2016 yılı Ekim ayından, 2017 yılı Mayıs ayına kadarki dönemde, uzunca bir zamandır ilk kez, bu defa 3 ÜFE'nin ortalaması TÜFE'yi 7 puan geçti. 3 farklı ÜFE'nin (yurtiçi-ÜFE, yurtdışı-ÜFE, tarım-ÜFE) ortalaması yüzde 20'ye çıkmışken, daha yıllıklandırılmış TÜFE artış oranı yüzde 9-11 civarındaydı.** Bu çok ciddi bir maliyet enflasyonu baskısı anlamına gelir bir ülke ekonomisi için. Daha da beteri, firmalarımızın, şirketlerimizin yerli ve yabancı hammadde maliyetleri, enerji maliyetlerindeki bu radikal artışı, zarar etmemeleri adına, başarabildikleri ölçüde yurtiçine ve yurtdışına sattıkları malın piyasa fiyatına da yedirecekleri, yedirmek zorunda olmaları anlamına gelir. Ki öyle oldu, TÜFE doğal olarak yüzde 14'lere kadar çıktı. Ancak, firmalar ve şirketler, ÜFE'nin işaret ettiği tüm üretim maliyet artışını da satış fiyatlarına yansıtamadılar. Hala, ciddi bir maliyet enflasyonu tortusu var ve döviz kurlarındaki artış hiç durmadığından, TL'nin yediği her yüzde 10 devalüasyon, TCMB'nin teknik hesabıyla, Türkiye Ekonomisi'ne 1.5 puan maliyet enflasyonu artışı olarak yansıyor. **Yani, yıl başından bu yana, ÜFE'nin üzerine sadece kur artışlarıyla, 4 puan daha maliyet enflasyonunu arttırıcı etki geldi, 3,78 TL'den biz 4,90 TL'leri de görünce.**
- 4 Haziran Sabahı (bu sabah) itibariyle, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından açıklanan yurtiçi-ÜFE artış oranı, ne yazık ki, yukarıda belirttiğim husus doğrultusunda, sadece 1 ayda, Mayıs ayında yüzde 3,79 artarak, yıllıklandırılmış yurtiçi ÜFE oranını da yüzde 20,16'ya taşıdı. Yüzde 20,16, maliyet enflasyonunda, Ağustos 2003'den beriki en yüksek oran. Talep enflasyonunun göstergesi olan TÜFE ise, aylık bazda, yani Mayıs ayında yüzde 1,62 yükseldi ve yıllıklandırılmış bazda da yüzde 12,15 oldu. **Bu durumda, maliyet enflasyonun göstergesi olan yüzde 20,16 düzeyindeki ÜFE ile, talep enflasyonun göstergesi olan yüzde 12,15 oranındaki TÜFE arasındaki fark 8 puana çıktı. Bu tablo, ağırlıklı olarak, devalüasyon kaynaklı bir ağır maliyet enflasyonu etkisi altına girildiği anlamına gelir.**
- **Maliyet enflasyonuyla mücadelenin formatı bambaşkadır.** Bu formatta, talep enflasyonuyla mücadele gibi, salt, sadece TCMB'nin para politikası tedbirleri yeterli olmaz. Kaldı ki yanlıştır. Çünkü, enflasyon baskısı üretim maliyetlerindeki artıştan kaynaklanmaktadır; ekonomide aşırı tüketim olmasından veya ekonominin ısınmış olmasından dolayı değil. 1970'lerde, petrol krizlerinde, enerji maliyetlerindeki artıştan dolayı sıçrayan enflasyonu durduralım diye, o zaman ABD Merkez Bankası (FED) başta olmak üzere, faiz artışına giden önde gelen merkez bankaları, ülkelerini stagflasyona (düşürülemeyen enflasyon ortamında, ağır durgunluk ve ağır işsizlik) sürüklemişlerdir. Bu noktada, TCMB'nin faiz oranlarını aşırı yükselterek piyasaya müdahalesi de doğru değildir. Çünkü, zaten üretim maliyetlerinin aşırı yükseldiği bir maliyet enflasyonu baskısı yaşanırken, bir de firmaların, şirketlerin finansman maliyetlerini de arttırıyoruz.
- **Ekonomi yönetimi, son 1,5 yıldır maliyet enflasyonuyla mücadele kapsamında köklü, etkili bir paket ortaya koyamadı.** Adeta, tüm yükü, maliyet enflasyonunu tek başına çözmesi mümkün olmayan TCMB'nin üstüne yüklediler ve stratejik bir hatayla, TCMB faiz arttırmalıydı da,

Cumhurbaşkanlığı makamı izin vermiyor gibi bir imajın oturmasına adeta izin verildi. **Oysa, bu dönemde, firmalarımızın, şirketlerimizin maliyetlerini azaltmak adına,** kısmi sıkı para politikası (kısmi faiz artışı ve TL likiditesinin kısmi kontrolü) dokunuşları sürdürülerek; **Ancak, esas, daha çok kamu maliyesi, maliye politikası tedbirleri (vergi yüklerinin kısmen azaltılması ve kamu harcamalarında ciddi tasarruf) ve direkt kontrol politikası olarak, Türkiye'de üretimi yetersiz veya hiç olmayan ithal hammadde, ara mamul veya nihai ürünlerde ithalat maliyetlerini azaltacak, üçlü bir ekonomi politikası müdahale seti gerekiyordu.**

- **Tersine, kamu harcamalarının getirdiği ek ağır yükler yeterince öne çıkarılmadı; kamu harcamalarında tasarrufun gerekliliği projeksiyon ve simülasyonlarla yeterince takdim edilmedi; onun yerine, kamu harcamalarında, askeri operasyon ve benzeri zaruretlerden doğan artışı, sürekli ekonomiye daha fazla vergi ve vergi dışı normal gelir salarak dengeyleyim derken, kamu da, maliye bakanlığı ve Hazine ekonomiye ağır bir maliyet enflasyonu yükü getirdi.** Oysa, pek çok proje (duble yol, DSİ ve benzeri) bir süre durdurulup, kamu harcamalarında etkili bir tasarrufa gidilip, artan kamu harcamalarını dengelemek adına, ekonomiye ağır bir maliyet enflasyonu getirecek bir aşırı gelir salma (yüksek vergi ve vergi dışı normal gelir artışı) yoluna gidilmemeliydi. **2016 son çeyrekte, 2018 yılı ilk çeyreğine, yüksek vergi ve vergi dışı normal gelir ayarlamaları da reel sektöre bir maliyet artışı olarak, maliyet enflasyonunu arttıran bir etken olarak döndü.** Maliye Bakanı Ağbal'ın, 3 Haziran Pazar günü, mali disiplini aynı sıklıkla sürdüreceklerini belirtirken, “Önümüzde yeni Orta Vadeli Program (OVP) çalışmaları var. Orada gerçekten bir mali konsolidasyon yapılarak bütçede enflasyonla mücadele için gerekli sıkılaşmayı yapacağız. **Özellikle yatırım, üretim istihdam ve ihracat üzerindeki vergileri mali imkanlarımız ölçüsünde azaltacağız.**” demesi de söylediğimizi teyit ediyor.
- Ekonomi Bakanlığı'nda cephesinde ise, sektörleri koruyacağız diye, ne yazık ki ithalatın anlamlı bir bölümüne de, yine maliyet enflasyonunu azdıracak şekilde, ağır ek ithalat vergisi getirildi. Şimdi, gelinen noktada, TCMB'den bir kez daha sınırlı faiz artışı, köklü, ama hayli köklü bir kamu harcama tasarrufu ve kamu gelir artışlarının dondurulacağı, en gerekli ithalat ürünlerinde ek gümrük vergisi yüklerinin bir süreliğine geri çekilmesi gereken ağır ve hızlı tedbirler gerekiyor.
- **Türkiye Ekonomisi'nin 'aşırı ısındığı' iddiaları da tümüyle yanlıştır.** Enflasyon, Türkiye Ekonomisi'nin aşırı ısınmasından dolayı yüksek seyretmemektedir. Kamu harcamaları, 15 Temmuz hainliğinin etkilerini bertaraf etmek üzere yürütülen çalışmalar, sınır içi ve sınır ötesi terör operasyonlarına yoğunluk verilmiş iken, aynı düzeyde ivedi olmayan kamu yatırım ve cari harcamaları da, nedeni meçhul, durdurulmadığından dolayı, kamu tarafını nakit darlığı noktasına getirmiştir. Kamunun nakit darlığı da önümüzdeki günlerde yönetmemiz gereken bir konu olacak.

- **Seçimlerden hemen sonra, en ivedi şekilde, birçok kamu alt ve üst yapı proje temposunda 1.5 yıllığına tempoyu düşürmeye, ivedi olanlar dışında, projeleri askıya almaya yönelik, kamunun yatırım harcamalarında ve cari harcamalarında acilen tedbire gitmek gerekiyor.** Ancak, aynı anda kimi memurlara 3600 katsayı emeklilik imkanı, emeklilere bayram ikramiyesi, seçim ekonomisinin sebep olduğu kamu harcaması ek artış ve baskısını da dikkate almalıyız. **Bu adımları sürekli daha fazla ekonomiye vergi salarak, vergi dışı normal gelir (köprü, otoyol ücretleri vs) salarak halletmek ise, orta ve uzun vadede yine Türkiye Ekonomisi'ne maliyet enflasyonu olarak öner.**
- Ayrıca, sakın, ama sakın Türkiye Ekonomisi'nin soğutacak tedbirlerden uzak durmak gerekiyor. Türkiye ekonomisi önümüzdeki 5 yıl minimum yüzde 4-4.5 büyümeyi sürdürmeli. Çünkü, bu sayede hala bir kamu geliri oluşuyor ve kamuda hayli sıkışmış olan nakit dengesini son kerte onunla ayakta tutuyoruz. Kimilerinin, IMF'in, derecelendirme kuruluşlarının 'aşırı ısınma' iddia ve baskılarına boyun eğip, bir de ekonomiyi soğutmaya kalkarsak, kamu gelirleri ve piyasadaki TL nakdi iyice sıkışır; reel sektörde iflaslar artabilir. Bu noktada,
  - 1) Yüksek büyüme iddiasından seçim sonrası 2 yıl uzaklaşma ve 2019,2020'yi yüzde 3.5-4 maksimum büyüme ile geçirmek,
  - 2) İki yıl, en aciliyetle, ivedi olmayan kamu cari (tüketim) ve yatırım harcamalarında ciddi kısıtlama ve kamunun nakit dengesinin iyileştirilmesi;
  - 3) Maliyet enflasyonu ile yukarıda anlattığım tarzda 3'lü set ile hızlı ve etkili bir mücadele.
- Bu noktalarda elde edilecek olumlu sonuçlara bağlı olarak ve Türkiye ekonomisinin büyüme performansını yüzde 4 civarı tutarak, bu süreci yönetir ve Türkiye Ekonomisi'ne uluslararası ekonomi çevrelerinde gösterilen 'cari açık riski' gibi konulardaki basıncı da harcama tedbir ve reformları ve makul büyüme ile yönetirsek, **Türkiye ekonomisinin reformlara ağırlık vermesi ve risklerini etkili bir şekilde yönettiği yönünde güçlenen imaj, görüşlerimin ilk paragrafındaki yurtiçi ve yurtdışı döviz nakit akışı konusunda da Türkiye'nin rahatlamasını sağlar ki, bunun getireceği kur istikrarı, zaten maliyet enflasyonunun da hızla azalmasını sağlayacaktır.**